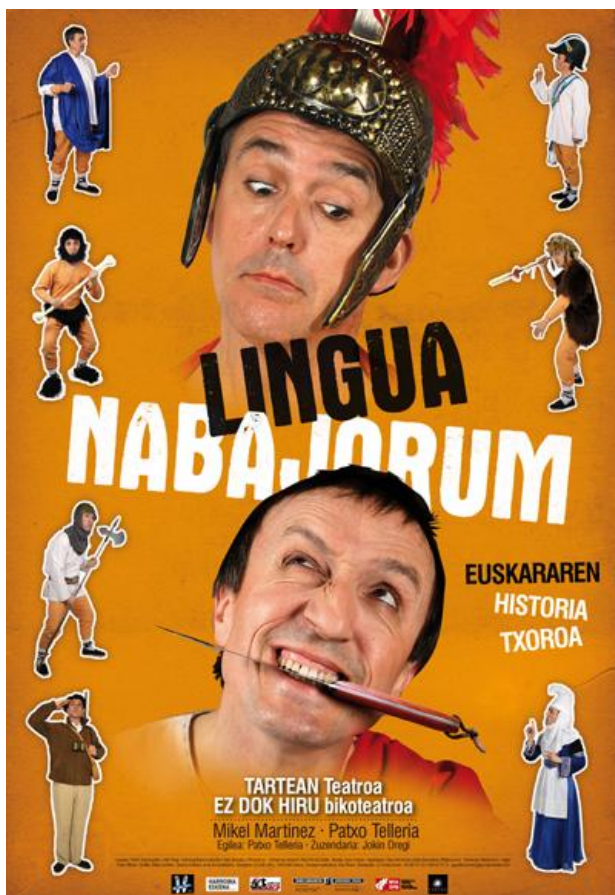

LINGUA

NA BA jo RUM

EUSKARAREN HISTORIA TXOROA

Patxo Telleria-k

HEZURDANTZA

Off

Nondik dator euskera? Noiz sortu zen? Inork ez daki. Soilik dakigu noizbait, duela hamar edo ehun mila urte, gizaki batzu Kantauri alde honetara heldu eta betirako geratu zirela.

Gizaki horiek beti zeuden borrokan, beti liskarrean. Zergatik?

Bata Cromagnon zelako...eta bestea Neandertal.

Makil dantza moduko bat entzuten hasten da, eta Patxo eta Mikel Hezur dantza dantzatzen dute. Hasieran dantza fina da, baina aurrera joan ahala, biolentzia gero eta haundiagoa da. Azkenean onetik guztiz irtenda bukatzen dute, arnas estuka.

Bukatzean, Patxok eta Mikelek, irriz, atrezzoak kentzen duten bitartean.

Patxo

Tira... hau broma bat izan da. Topikoarekin jolastu dugu: euskalduna liskarzalea omen da, borroka-zalea, etabar etabar...

Mikel

Guk topiko hau apurtu nahi dugu. Egia da hemen gerrak eta konfliktoak egon direla beti. Eta non ez?

Patxo

Hain zuzen ere, ikuskuzin honetan erakutsiko dizuegu konflikto horiek moldatu eta garatu dutela gure hizkuntza heldutasunera heldu arte.

Mikel

Eta euskerarekin batera geu ere. Zeren eta gaur egungo euskaldunak erabat adiskidetsuak gara. Ezta, Patxo?

Patxo

(Oraindik ere irriz) Bai. Eta hurrengoan, kontuz dantza egiten dugunean. Anka zapaldu didazu.

Mikel

Oh!! Benetan? Gaur ere? Berriror???

Patxo

Ba bai!!

Mikel

Eta hala ere ez zara haserretu, adiskidetsua zarela.

Patxo

(...) Bai. Bide batez, ezetz jakin zein izan zen euskeraz sortu zen lehen hitza?

Mikel

Maitasuna? (...) Pinpilinpauza? (...) Egunsentia?

Patxo Mikelen oina zapaltzen du.

Mikel

Ostia!!!

Patxo

Ba bai. Hori izan zen lehenengo hitza.

EDAN ETA EPA

Patxo badoa jaztera.

Patxo

Segidan, lehenengo hitz hau nola eta zergatik sortu zen erakutsiko dizuegu.

Edan eta Epaz jazten dira.

Patxo

Hauxe duzue historiako lehenengo bikote euskalduna: Edan eta Epa.

Mikel

Epa!

Taparraboak kendu eta ostoa bana erakusten dute, ankatartean.

Patxo

Sexu grina berehala piztu zen bion artean.

Mikel

eta sexu gogo horri esker sortu zen lehenengo hitza.

Mikelek bere ostoa erantzi eta aidera botatzen du.

Mikel

Aiba la ostoa.

Patxo

Aiba la ostoa!!

Patxok Mikelen "biluztasuna" estañtzen du bere pelukarekin.

Patxo

Hitz horrek bariante asko ezagutu ditu, mendebaldetik...

Mikel

Ostixe!

Patxo

...ekialderaino...

Mikel

Hostüe!

Patxo

...baina denborarekin erdialdeko bariantea nagusitu da.

Mikel

Ostia!

Patxo

Hasieran beste hitzik ez zegoenez, euskaldunak hitz hau denetarako erabiltzen zuen. Lehenengo tximistaren beldurra espresatzeko:

Mikel

Ostia!!

Patxo

Lehenengo ilunabarraren edertasuna:

Mikel

Ostia!

Patxo

Lehenengo haserreak:

Mikel

Ostia!!

Patxo

Lehenengo baketzeak:

Mikel

Ostia...

Patxo

Edo lehenengo orgasmoa:

Mikel

(Ad lib.) Ostia ostia ostia ostia!!!!

Patxo

Ostia hitzetik datoz euskarazko hitz mordoak. Esatebaterako, ejerzitoa, ostiak emateko erakundea:

Mikel

Gudalostia.

Patxo

Ostiak konpontzeko erakundea.

Mikel

Ostiakidetza.

Patxo

Astearen erdiko eguna, hau da, ostiak emateko eguna:

Mikel

Ostieguna.

Patxo

Eta ostegunean nahikoa jaso ez baduzu...

Mikel

Ostirala.

Patxo

Bidean estropozu egin eta ostia bat jasotzea.

Mikel

Ostiopatu.

Patxo

Izotzean laban egin eta ostia bat jasotzea.

Mikel

Izostia.

Patxo

Ostiak argi eta garbi ematen dituena.

Mikel

Ostiensiblea.

Patxo

Ostiak emateko bizio daukana.

Mikel

Ostiopata.

Patxo

Eta ostia bat jasotzeko beldurra.

Mikel

Angostia.

Patxo

Milesker, Eva, bukatu dugu zurekin. Emakume bikaina zara.

Mikel

¿...?

Patxo

La ostia zarela.

Mikel

Ah!

Patxo

Euskaldunak hitz hau kulturaren mailarik gorenera igo dugu mundura. Zein izango da bada, Europako Kultur Hiriburua?

Mikel

Donostia.

Patxo

Ostia hitza la ostia da. Zer egingo genuke euskaldunak hotz hori gabe?

Badoaz., Mikelek zerbaitekin egiten du topo.

Mikel (Off)

Ostia!!

EKAIN ETA ABEL

Patxo

Horixe bai, ostia erdirik ez.

Mikel

Nork jarri du kaxa hau hemen???

Patxo

Ui... Ni izan barkatu.

Mikel

Lasai, ez da ezer.

Patxo

Ez zaude haserre nirekin?

Mikel

Ez!!

Patxo

Seguru?

Mikel

(Oso haserre) Ezetz, ostia!!

Patxo

(Publikoari) Adiskidetsuak garelako. Baina ez da beti horrela izan. Hasierak gogorrak izan ziren.

Mikel

Bai, ze Edan eta Eparen ostean, haien semeak heldu ziren, Bekain eta Ubel!!

Patxo

Bi anaia hauek arrerapauso bat eman zuten eskeraren garapenean. Onomatopeiak asmatu zituzten.

Mikel

Eta onomatopeiekin batera, konflikto linguistikoa.

Milkelek hezur batekin Patxoren buruan joko du. Kolpeak soinua (grabatua) aterako du. Patxok eta Mikelek zarata entzun eta hitzez azaltzen saiatuko dira.

Patxo.

Katakrof!

Mikel

(Harrituta) Katakrof? (Buruarekin ezetz) Pataplum!!

Patxo

Pataplum? Katakrof!

Haur musika bat entzuten da. Hemendik aurrera, Patxok eta Mikelek musika erritmorik kantatu eta dantzatuko dute.

Patxo
Pataplum

Mikel
Katakrof!

Patxo (Estrilloa oso pozik)
Pataplum- Katakrof.

Buelta ematen dute.

Txakur bat entzuten da.

Patxo
Guau!

Mikel
Zaunk!

Patxo
Zaunk? Guau!! Guau guau!

Mikel
Guau? Zaunk!! Zaun zaunk.

Biak (Estrilloa, nahiko pozik)
Guau guau-Zaunk zaunk. Pataplum Katakrof

Buelta ematen dute.

Txori bat entzuten da.

Mikel
Txio txio.

Patxo
Pio pio.

Mikel
Pio pio? Txio txio. Txio txio!!

Patxo
Txio txio? Pio Pio. Pio Pio!!

Biak (Estrilloa, ez hain pozik)
Pio pio-Txio txio. Guau guau –Zaunk zaunk. Pataplum Katakrof

Buelta ematen dute.

Kilkerra entzuten da.

Patxo
Kri kri.

Mikel
Kir kir!

Patxo
Kir kir? Kri kri!

Mikel
Kri kri? Kir kir.

Biak (Estrilloa, apur bat moska)

Kri kri-kir kir. Pio pio-Txio txio. Guau guau-Zaunk zaunk. Pataplum Katakrof
Buelta ematen dute.
Behia entzuten da.

Mikel
Marru Marru

Patxo
Muu muuu.

Mikel
Muuuu muuuu? Marru marru.

Mikel
Marru Marru?? Muuu Muuuuu

Biak (Estribilloa, haserre)
Muuu muuu-Marru marru. Kri kri-kir kir. Pio pio-Txio txio.
Guau guau-Zaunk zaunk. Pataplum Katakrof

Buelta ematen dute.
Katua entzuten da.

Patxo
Miau miau.

Mikel
Mau mau...

Patxo
Mau mau? Miau miau!

Mikel
Miau miau? Mau mau!

Biak (Estribilloa, oso haserre)
Miau miau-mau mau Muuu muuu-Marru marru. Kri kri-kir kir.
Pio pio-Txio txio. Guau guau-Zaunk zaunk Pataplum Katakrof

Buelta ematen dute.
Kukua entzuten da.

Patxo
Kuku.

Mikel
Kuku!

Patxo
Kuku?? Kuku!

Mikel
Kuku?? Kuku!

Hitz berbera esan dutela ohartzen dira.

Patxo

Kuku!

Mikel

Kuku!!

Barre egiten dute.

Patxo

Ja, ja, ja!!

Mikel

Kar kar kar!!!

Patxo

Kar kar kar?? Ja, ja, ja!!

Mikel

Ja, ja, ja??? Kar kar kar.

Elkarri jotzen diote.

Biak

Pataplum ta katakrof.

SANTIMAMIÑE

Patxo

Konflikto linguistikoa... Baina ez eraman euskaldunen inpresio negatibo bat, mesedez. Kobazuloetan bizi ziren gizaseme horiek ez zuten egun osoa borrokan ematen. Ez. Nahikoa lan zeukaten eguneroko janaria eskuratzearekin.

Mikel honezkero "primitibo-bohemioz" jantzita dago. Bere bisontearekin. Patxok ez du ikusi.

Mikel

Eta hala ere, kultura eta arterako ere denbora bazuten.

Patxo

Beno, hor ere eztabaidak daude. Askoren ustez, euskara eta kultura konzepto kontrajarriak dira.

Mikel

Hara!! Hori bai deuseztatu beharreko topiko bat!! Herri hau ezin da ulertu euren artistak gabe. Oteizaren Hutsuneak, Txidillaren Orraziak, Mikel Laboaren Lekeitioak...

Patxo

(Barrez) Mikel Martinezen sudur pikasianoa!!

Mikel ofenditurik.

Mikel

Zertara etorri da hori?

Patxo

Ez dakit. Klasiko bat da, ez? Zure sudurrarekin sartzea... Zer ba? Haserre zaude?

Mikel

Ba bai. Baina aurre historiako artista bat naizenez, haserrea sublimatzen ari naiz.

Patxo

Ze ondo! (Publikoari) Dena den, euskaldunak eta kultura... Ikusi bestela, zer gertatu zen Santimamiñen. Hadi egon orduko euskarari. Oraindik onomatopeiaz baliatzen baziren ere, haien expresibitate maila izugarria zen.

Patxo sartzen da, arku eta geziaz Bisontea ikusi du. Segituan gezia prestatu eta tiro egitera doa.

Patxo

Tssst!!

Mikel

Oh?

Patxo

Ut!!

Mikel

Ut?

Patxo

(Behia seinalatuz) Marru marru!! (Arku seinalatuz) Nik zizta zizta! Danba danba!!

Mikel

Zizta zizta?

Patxo

Txist!!! Ez burrundaia, ze marru marru arrapaladan trakatran trakatran!!

Mikel

Marru marru ez arrapaladan trakatran trakatran!! ...Marru marru marra marrazki!!!

Patxo deskonzertaturik, hurbiltzen da, usainduz.

Patxo

Marru marru marra marrazki?

Mikel

(Baietz) Marra marrazki!

Patxo

Ohh!! Ohhh!! Marru marru ez txitxi?

Mikel

(Barrez, ezezkoa) Ez txitxi.

Patxo

Ez ñam ñam?

Mikel

Ez ñam ñam. Marru marru ikusi makusi.

Patxo

Makusi?? Zu marra marrazki?

Mikel

Ni marra marrazki.

Patxo

("Zergatik?", keinuaz)

Mikel

Marra marrazki ikusi makusi, ta ohhh, dar dar!

Patxo

Marra marrazki ikusi makusi, ta ohhh, dar dar? Ni ez dar dar. Ni ñam ñam.

Mikelek zahato bat eskeintzen dio.

Mikel

Xurrut!

Patxok edan egiten du.

Mikel

Makusi, makusi.

Patxo pinturari begira geratzen da.

Mikel

Ta? Dar dar?

Patxo

(Ezezkoa).

Mikelek hautsak ematen dizkio.

Mikel

Snif hauts! Hauts ja ja!

Patxo

Kar kar.

Mikel

Hauts jua jua!!

Patxok snifatu egiten du.

Mikel

Makusi. Ta? Dar dar?

Patxo

(Ezezkoa)

Mikel

Taupa taupa?

Patxo

(Ezezkoa)

Mikel

Kilikili? Zirri zirri?

Patxo

(Ezezkoa) Ni ñam ñam.

Patxok anka bat ateratzen du bere zorrotik eta jaten hasi. Mikel begira, goseak hilda.

Patxo

Ea... Zu marru marru marra marrazki ñam ñam?

Mikel

(Barrez) Ez! Nik ez ñan ñam marru marru marra marrazki.

Patxo

Zuk zer ñam ñam?

Mikel

Nik ñam ñam zuk marru marru zizta zizta danba danba.

Patxo

Ni marru marru zizta zizta jata jata danba danba, ta zu ñam ñam???

Mikel

Aha...

Patxo

Osea... Ni arrapaladan, trakatan trakatan, txipli txaplaka, zirin zaran, taupa taupa, marru marru danba danba eta ñam ñam, ta zu apatx, tralarin tralaran, uju ujuka, jijiji jajaja, marra marrazki!!!???

Mikel deskonzertaturik, argudiorik gabe.

Mikel

Marra marrazakilari.

Patxo

Marra marrazakilari?? Zu glu glu, gzanga dzanga, dringili drangala!!

Mikel

(Deskonzertaturik) Oh...

Patxo

(Mesprezuz) Marra marrazkilari...!!

Badoa. Mikel bakarrik geratzen da, pentsakor. Mikelek marrazkia desegin, chapel-a jaurti, arku eta gezia hartu eta Patxoren atzetik doa.

Mikel

Eh!! Marra marrazki kaka! Ni ez marrazkilari! Ni ziztaziztalari!! Ni ñam ñam!!

Badoa Patxoren atzetik.

Patxo

Eta horixe da ordutik hona gure herrian kulturak okupatu duen estatusa.

ERROMATARRAK DATOZ!

Patxo

Pixkanaka pixkanaka hizkuntzak aurrera egin zuen. Erromatarren garaian, euskarak ia ia denetarik zeukan: izenak, aditzak, adjetiboak... Arazoa esaldiaren antolaketa zen. Bakoitzak nahi zuen moduan ordenatzen zituen hitzak, eta jakina, gaizkiulertuak sortzen ziren. Horregatik egin genuen borroka erromatarren kontra. III. mendea Kristo aurretik. Baskoien lurraldearen mugan, gerlari bat goardia egiten.

Patxo eta Mikel jantzita daude: Mikel Asterix-en itxura du, Patxok Obelix-ena.

Mikel

Ez eskubiderik dago. Ez eskubiderik dago. Tokatzen beti niri zait egitea guardia!

Patxo

Zertan zabiltz?

Mikel

Baskoiarena egitera.

Patxo

Esan nizun gaur nik egingo nuela baskoiarena eta zuk erromatarra.

Mikel

Bai, esan zenidan, baina zuri hobeto dagokizu erromatarraren papera.

Patxo

Ez dut erromatarrarena egin nahi. Zuri beti tokatzen zaizkizu pertsonajerik onenak. Baskoiarrena egin nahi dut. Ondo prestatu dut!!

Mikel

Bai, ikusten da (Tripa seinalatuz), baina oraindik pixka bat falta zaizu. Dena den, daramazun martxarekin, aste pare batean "borobila" aterako zaizu papera. Ea, egin erromatarrarena.

Patxo

Ez!

Mikel

Ea, zotz egingo dugu. Irabazten badut nik baskoia, galtzen badut, zuk erromatarra.

Patxo

Ados!

Biak

Harri orri ar!!

Patxo

Nik artazia ta zuk papera! Irabazi dut!!

Mikel

Erromatarrarena egin behar duzu.

Patxo

(...)! Baina irabazi dut!!

Patxo azkeneko unean moskeatzen da.

Patxo

Ez dago eskubiderik. (badoa)

Mikel

Ez eskubiderik dago! Ez eskubiderik dago! Tokatzen beti niri zait egitea guardia! Tokatzen beti niri zait! Egin atzo nuen, egin herenegun nuen, egin joan den astean nuen. Zergatik? Tontoena artean baskoien akaso naiz? Eh? Tontoena akaso naiz? Gainera, zergatik goardia dugu behar egin? Hemen ez gertatzen da ezer inoiz. Baskoiak bizi pakean gara. Baskoiak ez etsairik daukagu! Puteatzeagatik ni duzue egiten. Puteatzeagatik ni! Ez eskubiderik dago!! Ez eskubiderik dago!!

Erromaterren tronpetak entzuten dira urrunean.

Mikel

Eh?? Zer hori zarata da? Horiek trompetak....

Berriro entzuten dira tronpetak.

Mikel

Erromatarrak!! Ai maitea amaxu...! Ai maitea amaxu!! Datoz erromatarrak!!

Patxo agertzen da, erromatarrez jantzita, eskenatokiaren eskuinaldean.

Patxo

Salve! Naiz Marco Annio Valens interpretea erromatarren. Bakean zuekin nahi egon dugu.

Mikelek lantzaren punta erromatarraruntz zuzentzen du, erasokor.

Mikel

Nahi... nahi zer duzu?

Patxo

Gatoz egitera gerra ez.

Mikel

Zatozte egitera gerra, ez?? (Kideei) Egitera datoz gerra!

Patxo

Ez! Egitera pakea!

Mikel

Ez egitera pakea? Orduan egitera gerra. (Kideei) Konfirmatuta. Egitera datoz gerra!!

Patxo

(Zapi txuria atereaz) Gaitezen lasai!! Gaitezen lasai!! Izateko gatoz asmoz adiskideak, ez etsaiak.

Mikel

Etsaiak asmoz izateko zatozte, ez adiskideak?

Patxo

(Deskonzertaturik) Eh...

Mikel

(Kideei) Etsaiak asmoz izateko datoz!!

Patxo

(Zuzenduz) Ez!! Adiskideak!!

Mikel

(Kideei) Ez adiskideak!!

Patxo

Ala Jupiter!! Ez ulertzen ezer duzu!! Dugu lagunak izan nahi, gerra gabe egin!

Mikel

(Kideei) Gerra egin nahi duzue lagunak izan gabe?

Patxo

Ezz!!!

Mikel

(Kideei) Lagunak izan gabe ezin duzuela gerra egin?

Patxo

Ezetz!!

Mikel

(Kideei) Gerra nahi gabe ez dagoela lagun izaterik?

Patxo

Eztez, ala Jupiter!!

Mikel

(Kideei) Lagun asko zaretela eta gerra egin nahi duzuela?

Patxo

(Desesperatuta) Ahhh!!!!

Mikel

(Haserre) Orduan zer nahi koño duzu esan??

Patxo

Ba... ba... (Beste albora, bere kideak ikusteke dauden tokirantz) Miles populum romanorum, erasora!!!! Eta a tomar por culum!!

Patxo badoa.

Mikel

Egitera datoz gerra! Zer nik esaten ba nuen?

Mikel badoa.

ILUNA

ROMANIZATUAK

Izkutuan aldatzen diren bitrartean.

Patxo (off)

Mikel, lehen ziria sartu didazu, ez?

Mikel (off)

Nik? Ez!!

Patxo (off)

Dena den, trapu zikinak hobeto etxean garbitzen baditugu, eta ez publikoaren aurrean, ados?

Mikel (off)

Ondo da, ondo da.

Patxo (off)

Argi utzi nizun, nik egin nahi nuela baskoiarena!

Mikel (off)

Nola egingo duzu, ba? Ez dakizu ondo testua eta!

patxo (off)

Eta zer? No oso ona naiz inprobisatzen!

Mikel (Off)

Bale... Hurrengoan utziko dizut. Dena den, nik askoz hobeto egiten dut. Uff, alde ederra!

Publikora agertzen dira. Patxok gaizki hartzen du azkeneko ziria baina ixildu egingo da.

Mikel

Kontuak kontu, erromatarrak sartu ziren gure lurraldean. Erromanizazioa arlo batzuetan kaltegarria izan zen, baina gauza onak ere ekarri zituen.

patxo

Bolada batez euskaldunak "eszepzio egoera" batean bizi izan ziren: kuriositate intelektuala zegoen, manera finak, jarrera sexual guztiekiko errespetua...

Mikel

Eta gure hizkuntza, latinismoz josita, aberastu egin zen.

Euskal-erromatarrez jantziko dira, erromatarren tunika batekin.

Patxo

(Hasperen) Hona hemen bi erromatar-euskaldun, geometriaz hitz egiten: Zistitis...

Mikel

...eta Gastritis.

Mikel eta Patxoren erdian figura geometriko bat, zilindro bat.

Patxo

Esan, Cistitis, ze opinio deritsozu figura geometrikus honi?

Mikel

Ene Gastritis adiskidea, nire opinioz hau ez da esfera bat. Ez dalit, trapezio?

Patxo

Nik ere taprezio zuri, Cistitis maitea. Halabaina esfera baten karakteristikak ditu, ezen arriban eta abajon zirkuloak bait daude.

Mikel

Efektibamentean. Sin embargoki linea rectoak ere egon badaude, eta cosa conocida da esferak ez duela linea rectarik!

Patxo

Por consiguiente, kubo bat da?

Mikel

Ez. Ezen kuboak ez bait dauka zirkulorik.

Patxo

Perplejitatez beterik nago. Radioa konprobatzeko beta izan duzu?

Mikel

Beta, Alfa eta Gamma.

Patxo

Ze Beta du?

Mikel

Beta la porra.

Patxo

Eta Alfa?

Mikel

Bider bi, hau da, alfalfa.

Patxo

Ezen ez trigo.

Mikel

Ez, ze trigo no metria.

Patxo

Cono, cono! Paralelepípedo utzi nauzu.

Mikel

Bai, alajaina, ezen baba jausten zaizu, halako belozitatean non pisuari direktoki proporzionala den eta rozamientoari inbersoki proporzionala.

Patxo

Bai. Baduzu secante bat?

Mikel

Ez dut ez secate ez cosecante. Eta beharko, zeren konstipatuta bait nago.

Patxo

Ez naiz sorprenditzen. Zelako napius!! (Barrez) Kurba parabolikoa!

Mikelek haserre begiratzen dio.

Patxo

Para kurbas, Venusenak. Esan, Cistitis, ze opinio deritsozu Venusen figura geometrikoari?

Mikel

Senoak, ene Gastritis adiskidea. Senoak eta kosenoak!

Patxo

Jarraituko dugu temarekin?

Mikel

Ze tema?

Patxo

Apotemaren tema.

Mikel

Ez, ni pirámide hemendik.

Patxo

Kalera? Kontuz, kalea jacta est!

Mikel

Ez. 3,1416-3,1416 egitera.

Patxo

3,1416-3,1416?

Mikel

Pipí.

Patxo

Ah!

Mikel

Izan ere, gorputzaren ehuneko 70a aqua baita!

Mikel txiza egiten hasten da bazter batean.

Patxo

Eta beste 30a?

Mikel

Materia solidoa, jakina.

Patxo

Materia solidoa eta aqua besterik ez gara Cistitis? Besterik ez?

Mikel

Hala da, Gastritis.

Patxok kutxilo bat sartzen dio. Mikel odolustutze da.

Patxo

Eta orduan odola zer da, Cistitis? Odola zer, listillus?

Mikel

Baina ze Brutuz zaren, Gastritis. Ze brutus. (“Dramatismoz”) Oh... et tu quoque, brute, fili mi... Oh, tenpora o mores!! Oh, Rosa rosae...

ERDI AROA

Patxo

Baina Erromatar Inperioa jausi egin zen noizbait. Eta erdi aroan sartzean euskerak beste aurrerapauso bat eman zuen.

Mikel

Jende askok zalantzan jartzen du hori. Haien ustez ezin daiteke konparatu erromatarren garaiko euskera dotore hori geroko euskera zatarrarekin.

Patxo

Ezin daiteke inola ere konparatu. Baaina guk konparatu egingo dugu! Eta publikoak atera dezala bere ondorioa. Entzun dezagun Cistitisen euskera zilindroaren aurrean.

Mikel

“Zilindro hau uretan sumergituz gero esperimentatuko du goranzko inpulso bat ezen ekiblentea baita desplazaturiko masaren bolumenarekiko”.

Patxo

Orain jo dezagu ehun urte aurrera eta entzun dezagun Cistitisen ondorengo baten euskera zilindro beraren aurrean.

Patxo harrijasotzailez jantzi da. Mikel, erdi aroko arrokekin agertuko da, baina oraindik ere pelukarekin Patxok zilindroari buelta eman eta 150 kiloko harri zilindrikoa dela ikusten dugu, euskarriak eta guzti.

Patxok harria altzaten hasten da.

Mikel

(Ohiuka) Emaiok ostia!! Altzazak harri alua, ostia kabendio!! Altzazak berriro, ostia, potro erdirik ez duk ala, kabendio!! Beste behin altzazak, kabenlaputadeoros, ala zer haiz hi, marikoia ala?? Eutsi. Ostia, altzazak berriro...

Harria altzatu eta gero...

Patxo

Hara, Erromatarren euskera hori kulta eta dotorea izango zen, bai. Baina erdi aroan sortu zen guk hainbeste maite dugun euskara: Euskara Jatorra.

Mikel

Eta ditxosozko zilindroari, ganorazko erabilpen bat aurkitu genion.

ORREAGAKO GATAZKA

Mikel

Gauzak horrela, Erdi Aroko euskerak sekula ezagutu duen mailarik altuena lortu zuen. Garai hartako trobadore euskaldunak munduko onenak ziren.

Patxo

Eta hori erakusteko, segidan, Mikelek, trobadore baskoiaren paperean, Orreagako gatazkaren erromantzea errexitatuko du, hitz guztiak a-rekin hasita.

Mikelek trobadore jantzia eskeintzen dio Patxori.

Mikel

Ba ez, Patxok errexitatuko du.

Patxo

Zer??

Mikel

(Zitalkeriaz) Ez duzu ba lehen esan baskoiarena egin nahi zenuela, niri tokatzen zaizkidala beti paperik onenak? Ba egin, bat sor nizun.

Patxo

Baina osoa?

Patxok ez du nahi, baina Mikelek ez dio atzera egiteko aukerarik ematen.

Mikel

Bai. Mila aldiz entzun didazu niri. Gogoratzen duzu, ezta? Orreagako gatazka: VIII mendean gertatu zen. Karlomagno, enperadore Frankoa, bere ejerzitoarekin Pirineoak zeharkatzen ari zenean, baskoiak, musulmanen laguntzarekin, mendi puntatik, erretaguardiari eraso zioten harrika. Karlomagno poteretsuaren porrot bakarra izan omen zen. Eta Patxok erromantze osoa errexitatuko du hitz guztiak A-rekin hasita.

Erdi aroko musika entzuten da.

Patxo

Aspaldian, Aezkoako alderdi aldapatsuan, ardiak aharrausika. Alabaina, arbolen artean, Almoravideen aurka altzaturiko armada agertzen ari, aguro, adin askoko armagizon ausart, animoso, armaduraz apaindurikoak.

Mikel

A-rekin ederki ari zara. Baina hori da nik egiten dudana, eta zu inprobisatzaile aparta zara, ezta? Hemendik aurrera, hitz guztiak B-rekin hasita!

Patxo

Bitartean, bailarako baserritarrak bakean, batere barruntatu barik basoko bidexketan baturiko burdineria burrunbatsua. Baserritarra baketsua beti, baina borrokalaria bere, bilaukeriaz, begiramendu barik borrokatzen baldin badiote.

Mikel

D-rekin!

Patxo

Ditxa di-da desagertu da denbora dexenterako, doilorrek dardo distiratsuak deskargatu dituztelako dohakabe desarmatuenera. Dolua! Dolorea! Dolumina! Deskiterako deialdi desesperatua!."Daukaguna defenda dezagun"!

Mikel

E!

Patxo

Ez eukien edonolako erronka. Euren etsaia Europako Enperadorea. Ezkerrean Erroldan, ezpata ezagunaren eramalea. Euskaldunak, erromes eskaleak, erdipurdiko erremientekin. Estrategia erabaki eben: erretaguardiaren esperoan ezkutatu enboskada egiteko.

Mikel

F!

Patxo

Faenako funtzio faktiko fundamentalak funtsaturik, ferrak funditu fusteko fusilak fabrikatzeko, fortunatuenak fundamentuz fornikatu, fortunagabeek familiakoak formalismoz ferekatu, fite frankoengana.

Mikel

G!

Patxo

Gailurrera gindoazen, gaizkileak garaitu guran. Gudaloste galoa genekusan: gudagizon gazte galantak, gihartsuak... “Gu gezirik gabe, gerrara goaz?”, genioen, “Galdurik gaude!! Gogoz gainbehera goazela, gudaburuaren garrasia: “Geldi!!” Gainbegiratu genuen: galoen gudalostaeren gibelari gaizki gordea generitzon.

Mikel

H!

Patxo

“Haika, hartu haitzak herkideok, harrikatu!” Harriak hegan, hasi hituen, hemen, hor, han... Horrenbestez hasi huen hiritar harro haien hondamendia. Hemengo honek hanka hautsia; horko horrek histeriak hartuta, hango hark hezurrrak hondaturik. Hekatonbea!

Mikel

I!

Patxo

Ibanetako ibar ilunean ikuspegi ikaragarria. Infernua irudi. Iparrekoak, ibilera izuaz, inpotentziaz inora itsuan ihesi. Irabazleek izugarrizko irrintziak iraultza iragartzeko.

Mikel

J!

Patxo

Jakaz jantzitako jeneralak, jipoia jasota joan joakuz jaisten, jarraian jaikitako jende jatorrak jazarpena jarraitzen.

Mikel

K!

Patxo

Karlomagnoaren kapitainak kikilduta, kontrarioen kaskatekoak kaskoen kontra kolpatzean. Karlomagno koitadua kabreatuta, karrasika, kornetari kantua konkretatuz: “Krisatauok, kanpora, korrika, kakapirrika!!”

Mikel

L!

Patxo

Lintxamensuaz libratzeko lainopean lasterka Lapurdiko lautadarantz, lantzean latinezko lantu lazgarriak libratuz, lekuko laborarientzat landak libre lagata. Lurpeko leizeetan lotuko lirateke, lasasi lasai, larritasunaren larritasunaz.

Mikel

M!

Patxo

Menditarrak, mahomatar musulman maiurekin, mendia menderatzean, mutu: Militar maltzur miserableak mugatik mudatuta, materiagabetuta! Misterioa! Mirari metafisikoa! Mendebaldeko mandatari mitikoa menderatuta!

Mikel

N!

Patxo

Nonbait nazio nagusiko nobleak nomadak Nafarroan. Nekearen nekeaz noraezean, nonnahi, nahasmenduan. Negargarri.

Mikel

Bale!! Nahikoa da. Gehiegi luzatzen ari gara. Nahikoa da, oso ondo...

Patxo

O!

Mikel

Jodé!

Patxo

Ohartu ondo, Orreagan organizaturiko oldarketa. Oiloak oilartu ondoren, odolezko ordaina. Oroitu: okupatzekotan, ohea okupatu, osaba.

Mikel

Bale, Patxo, ez izan plasta...

Patxo

P! Parisen, palazioko poetak pasadizuaren poema prestatu, patriaren partaidetza pirrikoa ponpaz puztuz; partisoenen protagonismoa pobretuz. Propaganda politiko penagarria. S! Simetrikoki sorlekukook sarraskiaren sentimendu subjetoegia, seguraski, sarkina satirizatuz, subiranotasunaren sustriaren sinboloa sortuz. Susmo sabiniano samarra. T! Tira. Transpiriniarentzat, turkoek tramaturiko traizioa, trauma trajikoa, ta tragu traketsa. Tokiko tribuarentzat, trukean, taldearen tradizioaren tontorra.

Mikel

Utzi behingoz!

Patxo

U! Urtez urte urak urtuko urraduraren ubeldura. Udaberriari uda urratsez urrats uztartuko. Urrikalmenduaren uea. Ultramontanismoak uzteko uea. (...) Eta Z! Zenbat zauri, zenbat zartada zerupear! Zera, zetarainoko zerrenda zinez zaila zen. Zauriak zabaltzekotan, zakarrontzira zuzen zuzenean. Zuzentzekotan, zoragarria zitekeen. Zalantzak zalantza, zirikatzaile zitala zikiratuta. Zuek zarete zoroon

zaindariak. Zergatik zaudete ziplo zozo? Zuen zorion zaparradaren zain, zuen zerbitzariak.

Desagertzen dira biak. Mikel marmarka.

ILUNA

GERNIKAKO ARBOLA

Patxo

Zer Mikel? Arazoren bat?

Mikel

(Erreta) Ez, bat ere ez. Oso ondo aritu zara. Akaso labur xamarra izan da, bestela primeran.

Patxo

Eh, Mikel, ez joan hortik, eh... Hartu umorez.

Mikel

Ados! Umorez hartuko dut.

Patxo

Hori oso inteligentea da zure aldetik! Goazen aurrera, euskeraren historioarekin. Ezinezkoa da Euskal Erdi Aroaz hitz egitea Gernikako Arbola aipatu gabe.

Mikel

(Kantatuz, txantxetan) “Gernikako Arbola”

Patxo

Gernikako arbola...

Mikel

(Kantatuz, adarra jotzeko asmoz) “Gernikako Arbola”

Patxo

Gure instituziorik begetarianoena da.

Mikel

Zein?

Patxo

Gernikako ar...

Mikel

(Kantatuz) “Gernikako Arbola...”

Patxo

Beno, nahikoa da!!

Mikel

Zer?

Patxo

Utziozu ba hori egiteari!

Mikel

Zer?

Patxo

Jode, Gernikako arbola esaten dudan bakoi...

Mikel

(Kantatuz) “Gernikako Arbola...”

Patxo

Jode...!!

Mikel

Ah, hori! Molestatzen zaitu?

Patxo

Bai!!

Mikel

Ba hartu umorez.

Patxo

Eta zer moduz ez baduzu berriro kantatzen??

Mikel

Ados. Tolerantea naiz. Ez dut berriro kantatuko.

Patxo

(Publikoari) Gernikako arbolaren azpian...

Mikelek melodia tarareatzen du hortz artean.

Patxo

...erabaki garrantzitsuak hartzen ziren. Baina jende gutxik daki, toki berean euskerak beste aurrerapausu ikaragarria eman zuela.

Patxo Bizkaiko Jaunaz jantzi da, Lopez de Haro bat. Patxo estrado moduko batera igoko da. Mikel publikoaren artean dago.

Mikel

(Publikoari) Nire senarro da. Bizkaiko Jauno. Don Diego López de Haro. Guapo ezta? Jatorro da, oso jatorro, baina arroparako desastre hutso da. Eta mantxak...! Ez dago banketerik, lanparoi batekin bukatzen ez duenik...!

Patxok hasperen egiten du.

Mikel

Bai, laztano?

Patxo

Gernikako Arbolaren...

Mikelek kanta tarareatzen du.

Patxo

...azpian gaude, maitea, eta ez etxeko sutondoan.

Mikel

Eta?

Patxo

(Publikoa erakutsiz) Utziko didazu...?

Mikel

Oh, bai, laztano, barkatu.

Patxo

Ez da ezer, Maitea. "Bizkaitarrok!! Gaztelako erregeak zergak igo nahi ditu, eta gu preokupatuto gaude. Preokupatuto eta kezkatuto. Une honetan denok egon behar gara batuto...

Mikel

(Eten eginez) Barkatu laztano.

Patxo

Bai, maitea?

Mikel

Herri honetan emakumeak ere badaude!

Patxo

Badakit, Maitea. Hain zuzen ere ni zurekin ezkondu nago. Eta hori ezin daiteke ahaztu.

Mikel

Eta orduan zergatik bazterten gaituzu?

Patxo

Noiz baztertu zaitut nik, maitea?

Mikel

Orain. Gizonezkoei bakarrik hitz egiten diezu. Bizkaitarrok, preokupatuto, kezkatuto... Emakumeak ere preokupatuta eta kezkatuta gaude!

Patxo

Badakit, maitea. Eta orain barkaidazu. (Berriro irakurtzera doa) "Ez bagaude denok batuto..."

Mikelek berriro eskua altxatuko du.

Mikel

Barkatu, laztano.

Patxo

Bai maitea?

Mikel

Mesede bat eskatu nahi dizut: sartu emakumeak ere zure diskurtsoan.

Patxo

Baina maitea, nola nahi duzu ba esatea: "Bizkaitarrok eta Bizkaitarrak, preokupatuto eta preokupatuta gaude, kezkatuto eta kezkatuta. Denok eta denak batuto eta batuta...?"

Mikel

Ez, jakina. Hori gogaikarria da.

Patxo

Ba horrexegatik, maitea. Maskulinoa erabiltzen dugunean, modu generikoan, gizon eta emakumeei buruz hitz egiten ari gara, inor ere baztertu gabe. Ulertzen? Konbentzio linguistikoa bat besterik ez da. Eta orain, zure baimenarekin, jarraituko dut, oso atzeratuto nabil. "Bizkaitarrok..."

Mikel

Barkatu, laztano.

Patxo

Bai, maitea?

Mikel

Eta zergatik ez duzu alderantziz egiten?

Patxo

Barkatu?

Mikel

Zergatik ez duzu dena femeninoan esaten?

Patxo

Txantxetan ari zara, ezta? Eta gizonezkook zer?

Mikel

Femeninoa erabiliz, modu generikoan gizon eta emakumei buruz hitz egingo genuke, inor baztertu gabe, ez? Konbentzio linguistiko bat.

Patxo

Maitea... Publikoa gure eztabaidaz nekatuto dago.

Mikel

Eta nekatuta!

Patxo

Eta nekatuta, bai. Hara... Gauean hitz egingo duzu horretaz, ados?

Mikel

Ez, laztano. Orain.

Patxo

Orain erabat ezinezko ada zeren...

Irribarrea galdu gabe baina autoritatezko kolpe bat emanaz.

Mikel

Orain!

Patxo

Ondo da... Kasu egingo dizut, ikusiko duzu zeinen gauza erridikuloa planteiatzen ari zaren. (Papera irakurriz) *“Bizkaitarrak!!...”*

Barreak. Patxok femeninoan esaten dituen hitzak enfatizatzen ditu, barrea eragiteko asmoz.

Patxo

...Gaztelako erregeak zergak igo nahi ditu, eta gu *preokupatuta* gaude...

Barre gehiago.

Patxo

Preokupatuta eta kezkatuta...!

Barre algara.

Patxo

Une honetam denok egon behar gara *batuta*... (Musika zuzendariaren keinua egiten du, batuta erabiliz bezala) Batuta!!

Barre algara zaratatsua.

Patxo

Denak batuta aldarrika dezagun, Gora Herria *Astakaltuta!!!*

Barreak.

Patxo

Mecagoenlaputa!

Barre algaren gainean Patxo badoa. Mikel, bere tokitik.

Mikel

Bizkaiko Jaunak ezin zuen imajinatu ere egin handik gutxira emaztearen amets hura egia bihurtuko zenik. Orduetik, euskera munduko hizkuntzarik feministena da... Ah, eta Bizkaiko Jaunak, gau hartan, sofán egin zuen lo.

ILUNA

OINAZ ETA GANBOA

Patxo

Erdi aroa bukatzen ari zen, eta berarekin batera, euskeraren bilakaera definitiboa. Detaile batzu baino ez ziren falta. Beste batzuen artean, Ergatiboaren “K” famatu hori. K horren falta izan zen, hain zuzen, gerra banderizoen arrazoia. Oinatin gaude. Oinaztarren gazteluan. Oinaz-en urtebetetzea da, eta bere adiskide Ganboa konbidatu du.

Banketearen mahaiean Mikel Ganboa eta Patxo Oinaz adiskideak, kopa bana eskuan. Urtebetetze kanta kantatzen ari dira. Offean gizonezkoen koro bat entzuten da.

Gerlari odoltsua da ta
Gerlari odoltsua da ta
Gerlari odoltsua da taaaaaaaaa!!
Beti izanen da.
Beti izanen da
Beti izanen da.

Patxo

Eskerrik asko, lagunak. Oso jatorrak zarete. Gustora bazkaldu duzu, ene lagun Ganboa?

Mikel

Bai, Oinaz, alajaina. Bankete ederra izan da. Gora Oinaz gure adiskidea!!

Patxo

Eskerrik asko. Lastima zure anaia Juan hain goiz joan behar izana, ez zegoen gustora?

Mikel

Bai, Oinaz. Juan primeran egon da.

Patxo

Juan jan du?

Mikel

Bai. Juan jana jan du, Jauna!

Patxo

(Barrez) Juan jana jan du, ala jana jan du Juan?

Mikel

(Barrez) Ez, Juan jana jan du...

Patxo

Ala agian nire arreba Juanaz ari zara... (Beste gonbidatuei) Nire arreba Juana goxoa da, baina ez dut uste bere anaia Juan nire arreba Juana jan duenik!

Barre egiten dute biak.

Patxo

(Bapatean serio, barrea etenik, Mikeli) Ala bai?

Mikel

(Apur bat kikilduta) Ez, Juan ez du Juana jan. Juan jana jan du.

Patxo

Eskerrak. Eta ez kezkatu, Ganboa, txantxetan ari nintzen!!

Biok barrez.

Patxo

(Berriro serio) Dena den, ez dut Juana ikusten. (Mikeli) Non dago Juana, jauna?

Mikel

Juana jana janda joan da.

Patxo

Juana janda joan da, ala Juan da Juana jan duena?

Mikel

Ez, Juan jauna jana janda joan da, Juana jan gabe utzita. Eta Juan joanda, Juana jana jan du, Juana... Juan... Jauna!

Patxo

(Mehatsukor) Ganboa sartu duzu, Ganboa. Non dago Juana, Jauna????

Mikel

Ni ez dakit, Jauna.

Patxo

Juan joanda jan du Juana, ala Juana janda joan da Juan?

Mikel

Ni ez dakit, Juana, zera Juan, zera Joana, zera Jauna.

Patxo

Urduri zaude, Ganboa!

Mikel

Ez.

Patxo

Orduan esaidazu: nor jan du nor? Juana Juan ala Juan Juana? Ala Juan eta Juana janda joan dira??

Mikel

(Dardarka) Ez Joana, ez Juana, Ez Jauna...!! Jaun Juan joan da janda, eta gero Juana janda joan da, jauna...

Mikeli kopa jausten zaio.

Mikel

Jo, jausi jat, alajaina, jauna.

Patxo

Eta zergatik joan da Juan, juakin badaiteke? Ondoezik?

Mikel

Bai, Jauna.

Patxo

Eta zer ajea zeukan Juan, Jauna?

Mikel

Juan... Juaneteak... jauna.

Patxo

(Barre mehatsukorra) Jua... Jua... Jua...

Mikel

Ui, ze berandu!!! Joan behar joat!

Patxo

Joan, joan Juanengana.

Mikel badoa. Bidean, geziz josiko dute hil arte.

Mikel

Oh!!

“Altzak ez du biotzik
Ez gaztanberak hezurrik
En nian uste aitunen semek
Erraiten zuenik gezurrik”.

ILUNA

BERGARAKO BESARKADA

Patxo

Tira, Mikelen antzezpena ikusita zaila egingo zaizue sinistea, baina Ganboa benetan hiltzen.

Mikel

Nire lana kritikatzeko ari zara publikoaren aurrean?

Patxo

Inola ere ez! (Publikoari) Mikel aktore komiko paregabea da. Hain da komikoa ze modu tragiko batez hiltzen denean ere, barregarri geratzen da.

Mikel erantzutera doa.

Patxo

Bestalde, pertsona adiskidetsua eta tolerantzia denez, kritikak oso humore onez hartzen ditu. Ezta, Mikel?

Mikelek bere erantzuna irensten du.

Patxo

Eta orain saiatu zaitez moduz hiltzen.

Mikel, minduta, berriro hiltzen da.

Patxo

“¡¡Ganboa Oinaz hil du!!” Oia bailara osoan sakabanatu zen. Ergatiborik ez zegoenez, inork ez zuen ulertu nork hil zuen nor, Oinazek Ganboa ala Ganboak Oinaz. Badaezpada guztiak hasi ziren mendeku bila. Eta horrela hasi ziren banderizoen gerrak.

Mikel

Euskaldunak mendeak eta mendeak egon ziren borroka bizian, ergatiborik ez zegoelako. XIX. mendean, Espartinek eta Amorotok hauzia konpondu zuten, Bergarako Besarkadan. Gastelaniaz, “La Paz del Nor Nori Nork”.

Patxo eta Mikel (Espanyero eta Maroto) aurrez aurre jartzen dira. Haserre. Patxok domina bat darama uniformeko bandan. Mikelek ere domina jartzen du, berdin egoteko. Patxok orduan beste domina bat jartzen du. Mikelek orduan bi jartzen ditu. Orduan Patxok bandari buelta eman eta dominaz josita agertzen da.

Musika hasi eta “Balkoira” igotzen dira.

Mikel

Herritarrok. Gaurko egunez, eta Erregina Isabel Bigarrenaren mandatuz, erabaki dugu...

Patxo

...hemendik aurrera, eta herritarren artean pakea ezartzeko, aditz indikatiboen sujetoak, aurrerantzean Nork, “-k” atzizkia eramango duela, konplemento zuzenetik bereizteko. Konplemento zuzenak, berriz, aurrerantzean Nor, ez du atzizkirik izango.

Mikel

Halaber, konplemento indirektoari, aurrerantzean Nori -ri atzizkia jarriko zaio.

Patxo

Nori erabiltzean “ri” atzizkia jartzen ez duena RI 20 zigorkada emango zaizkio.

Mikel

Nork erabiltzean “k” atzizkia jartzen ez duenaK, hilabeteko kartzela zigorra jasoko du.

Patxo

Halaber, Nor erabiltzean “-k” edo “-ri” atzizkia jartzen duena, enplumatua izango da plaza publikoan.

Mikel

Eta orain, pakea sinatzeko, Esparterok Marotori besarkada emango dio.

Patxo

Halaber, Marotok Esparterori ere besarkada emango dio. Beraz,

Biak

...besarkada elkarri emango diogu.

Besarkada. Besarkadan, Mikelek Patxori uniformeko banda osoa, domina eta guzti, lapurtuko dio, Patxo konturatu gabe.

Mikel

Herritarrok, orain arte, borrokan egon gara, batzuk besteen kontra, zergatik jakin gabe.

Patxo

Nor-nori-nork legeari esker, borrokan jarraituko dugu, baina jakingo dugu zergatik!!!

Segidan Nor Nori Nork-en ereserkia entzuten da. “Eusko Gudari”-aren melodiaz. Esparterok eta Marotok, txanoak kenduta, ereserkia kantatzen dute.

Patxo eta Mikel

Nor nori nork behar dugu
Elkar ulertzeeeeeko
“-k” ipini sujetoan
Ondo bereizteko.

Patxo, eskua bularrean jartzean, banda falta zaiola ikusiko du. Mikelen oina zapalduko du. Mikelek, oinazeko irrintzia botako du

Komplemento zuzenak
Ez dauka atzizkiiiiiiik
Nori adierazteko
jarri bukaeran “-ari”

ILUNA

GERNIKA

Mikel

Lehenengo gerra karlistaren ostean, bigarrena eta hirugarrena etorri ziren. Horrekin aski ez eta XX. Mendearen hasieran Gerra Zibila hasi zen.

Patxo

Euskerari dagokionez, garai hartan, Sabino Aranaren eraginez, fenomeno berria sortu zen, garbizaletasuna. Erderarekin antza zeukaten hitz guztiak gaizki ikusiak zeuden. “Erderakadak” omen ziren. Eta haien ordezt hitz berriak asmatu ziren. Orduetik datoz gaur egun normaltzat hartzen ditugun hitzak: Lehendakari, Ikurriña, Antzerkia... Beste batzuk arrakasta gutxiago izan zuten: berebela...

Mikel

Noren bila?

Patxo

...Autoa; Urrutizkina: telefonoa; Bultzia: tren... Gerra zibilean gaude. 37. urtean. Gernika ondoko kuartel batean. Gudari bat guardia egiten.

Mikel guardia egiten ari da. Patxo hurbiltzen zaio.

Patxo

Guardia egiten?

Mikel

Erderakada!

Patxo

Barkatu, zaintza egiten?

Mikel

Bai.

Patxo

Ta?

Mikel

Nobedaderik ez...

Patxo

Erderakada!

Mikel

Barkatu, berririk ez.

Patxo

Laguntzea nahi?

Mikel

Milesker. Lau begik bik baino hobeto ikusten dute. Gernika ondo zainduta egongo da gurekin.

Patxo

Belar-erregarri-paperean-tolestu bat?

Mikel

Zer?

Patxok zigarroa eskeintze dio.

Mikel

Ah! Ziga... Belar-erregarri-paperean tolestu bat! (Hartzen dio) Milesker, gogoia daukat, akeita hartu dut orain dela gutxi!

Patxo

Akeita?

Mikel

Kolonbiar hazi errea eta birrindua, uretan egosia.

Patxo

Ah, kaf...! Zera, akeita, bai! Nik, hartzekotan, kitzigarrigabea hartzen dut.

Mikel

¿(...)?

Patxo

Deskafeinatua. Bestela urduri jartzen naiz. Tauro naiz.

Mikel

Erderakada!

Patxo

Egia, barkatu. Zezenaga.

Mikel

Ni arraineta.

Patxo

Fami... Sendia duzu?

Mikel

Bai. Bi seme. Bata dardaindariztia.

Patxo

Hola!

Mikel

Elektrizista.

Patxo

Ah... Gure etxean tximistargiztia esaten diogu.

Mikel

Eta bestea osakina da. Otorrinolaringologo.

Patxo

Sudurreztarribelarriztia. Non ikasi du?

Mikel

Beltzerrian. (...) Maketerrian. (...) Espainian!

Patxo

Ah! Gaixoa!!

Mikel

Gaixoa, bai.

Ixilunea.

Patxo

Gotzon bat pasatu da.

Mikel

Igaro.

Patxo

Barkatu: Igaro bat pasatu da. Gure etxean aingeruari gotzon esaten diogu.

Alarma bat entzuten da.

Mikel

Zuk nola esaten diozu horri?

Patxo

Gure etxean, “babes-deiadarra”.

Mikel

Polita. Guk “Arrisku-hotsa”.

Patxo

Polita ere.

Abioi zarata entzuten dute. Zerura begira geraten dira.

Patxo

Begira... Abio... Zera... Helizearen bultzadaz baliatzen diren aireko ibilgailuak.

Mikel

Hegazkinak.

Patxo

Ah, jode, egia.

Bonba hotsak entzuten dira.

Patxo

Zer arraro. Zeruan hodeirik ez eta trumoiak entzuen dira.

Mikel

Ez dira trumoiak...

Patxo

Barkatu. Zeruburrundotsak.

Mikel

Ez.

Patxo

Hodeiburrumbak.

Mikel

Ez.

Patxo

Tximist-zaratak.

Mikel

Ez. Egazkin jaurtigailuak!!

Patxo

Egazki zer?

Mikel

Bonbak!!!

Patxo

Erderakada!!

Bonba batek lehertzen ditu.

ILUNA

BURDINEZKO GERRIKOA

Patxo

Frankoren armadak, Alemaniar hegazkinen laguntzarekin, laster hartu zuen mendean Euskalerrri osoa. Osoa? Ez! Bilbao inguruan defentsa sendoa ezarria zegoen, “Burdinezko Gerrikoa” izenaz ezaguna.

Mikel sartzen da, gudariz jantzita, militar kasko bat eta mauser batekin, neskaren peluka daramala.

Patxo

Mikel, zertan ari zara?

Mikel

Soldaduarena.

Patxo

Peluka batekin??

Mikel

Soldadu emakumezkoa naiz. Nekatuta nago eskena hau beti berdin egiteaz. Bide berriak esperimentatu nahi ditut.

Patxo

Baina Artxandako postuan zen egon emakume gudaririk!

Mikel

Baten bat egongo zen, ezta?

Patxo

Agian bai. Baina hori ez da kontua. Kontua da zuri, inorekin kontsultatu gabe, bururatu zaizula pelika erridikulo bat...

Mikel

(Mostuz) Badakizu zer gertatzen zaizun zuri?? Inbidia didazula.

Patxo

Inbidia? Nik?? Zergatik?

Mikel

Aktore kamaleonikoa naizelako. Zu, berriz, Patxo zara denbora guztian.

Patxo

Badakizu zer gertatzen zaizun zuri, “aktore kamaleoniko horri”?? Duintasunik ez duzula!

Mikel

Duintasuna???

Patxo

Bai! Duintasun minimo bat bazenu ez zinateke irtengo eskenatokira piura horrekin!!! Ni enkasillatuta egongo naiz, baina gutxienez saiatzen naiz erridilukoa ez egiten.

Mikel

Ba orduan igo brageta, koño!

Patxok brageta jeitsita duela konturatzen da.

Mikel

“Aktore duin hori”!!

Patxok brageta igotzen du, lotsaturik.

Patxo

(Publikoari) Burdinezko Gerrikoa menderaezina omen zen. Zergatik erori zen, orduan? Hara: euskerarengatik. Artxandako postua defendatzen ari zen gudari horrek gaztelaniaz hitz egin izan balu...

Patxok militar kaskoa jantzi eta irratiz hitz egiten du.

Patxo

Atención, Alfa 1 llamando a Mochuelo 2...

Mikel

Mochuela.

Patxo

(Hasperen) Alfa uno llamando a Mochuela 2, Alfa 1 llamando a Mochuela 2. Está a punto de pegarte un tiro...

Mikel alerta, mauser-a eskuan duela.

Patxo

...un francotirador franquista que se encuentra enfrente de ti, a las dos...

Mikelel lokalizatu egiten du.

Mikel

Localizado!!

Patxo

...debajo de una encina y oculto bajo una manta de camuflaje...

Mikelek tiro egiten dio.

Patxo

...provisto de un...

Mikel

Tranquilo, camarada, asunto resuelto.

Patxo

...un fusil mauser, modelo 1893, de 7mm de calibre y provisto de mirilla telescópica. Buen trabajo, camarada. Eres un lince... Una lince.” (Publikoari) Baina gudari hori euskalduna zen, eta badakizue ze gertatzen den: inportanteena beti esaldiaren bukaeran esaten dugu, euskal sintaxia! Hara zer gertatu zen.

Patxok irratia hartzen du.

Patxo

Adi, hemen Alfa 1 Mozolo... Mozolo Emea 2ri deika, Alfa 1 Mozolo Emea 2ri deika. Entzun: Artea baten azpian eta kamuflaietarako manta batez estalirik...

Mikel lasai, eserita oraindik.

Mikel

Bai...

Patxo

...7mm kalibredun eta mirilla teleskopikoaz ornituriko Mauser bat duela...

Mikel

Aha...

Patxo

Zure aurrean, ordubitara...

Mikel

Bai...

Patxo

Soldadu frankotiradore bat duzu...

Mikel izututa altzitzen da.

Mikel

Ostia, ¿non?

Mikel bila hasten da, baina fusila gartzen duenerako, tiroa jaso eta lurrera doa.

Patxo

...zuri tiroa egiteko prest!!!!”

Mikel

(Dramatismo handiz hiltzen da)

Eskribitzen badaustazu
Badakizu non nagoan
Infernu labanagoan
Deabruaren ondoan

Patxo

Ole ole eta ole!!

Mikel

Bale, agian pasatu egin naiz, baina katxondeorik ez, mesedez.

Patxo

Ze katxondeo! Txundituta utzi nauzu.

Mikel

Benetan?

Patxo

Ileak eskarpaik bezela ditut! Oker nengoen, Mikel. Pelukarena oso arriskutsua zen, baina kriston duintasuna eman dio heriotzari. Beste dimensio bat.

Mikel

Benoa, ni dena ematen saiatu naiz. Eta lehen ez dizut esan, baina Orreagakoa primeran egin duzu.

Patxo

Bah... Goazen aurrera. Badaukazu beste peluka bat?

Mikel

Baten bat bai, baina ez dut enkasillatu nahi.

Patxo

Ez! Niretzako!

Mikel

Zuretzako?

Patxo

Bai, arrazoi zenuen. Arristatu beharra dago. Erridikua egiteko beldurrak uxatu!

Mikel

Oso ondo, Patxo. Tori. Eta zorte on!

Patxok peluka jazten du.

FRANKISMOAN

Patxo

Gerraren ostean Frankismoa etorri zen. Garai oso gogorrak, dudarik gabe. Baina gauzak zer diren, bolada luze hartan, etsaia kanpoan zegoenez, ez genuen gure artean borrokan egin.

Mikel

Zelan borrokan egin, ez bagenion ondo ulertzen elkarri. Batua asmatu gabe zegoen oraindik, eta bizkaitarrak ez zion lapurtarrari ulertzen, ez zuberotarrak nafarrari ere. 70. hamarkadan gaude, Aberri Egunean.

Patxok emakume-rola konposatu nahi du, baina ez zaio irteten.

Mikel

Patxo, zure hauzokoa, zure azpian bizi dena.

Patxo

Ah! Mariasun!!

Patxok erremango haundiko emakume baten rola jokatzen du.

Patxo

Firmiak estatutoaren alde!

Mikel, neska jantzita hurbiltzen zaio. Mendigoizale bat darama.

Patxo

Aupa gizona! Hartu horrixa eta leidu. Ados basaoz, firmeu.

Orria ematen dio.

Patxo

Zelan ikutezu?

Mikel

(Iparraldeko doinuaz) Ze lan? Orain ez nihaurk lanean, orain opoggetan nihaurk, bakantzatan.

Patxo

Bakantza...? Guk behia esaten dautsagu, behia!

Mikel

Bai, ni ere behira nihaurk, ikuspegi zoragarria, xarmagarria!

Patxo

Saman garria? Garria ez dago saman, gizona. Garria garrian dago eta sama saman.

Mikel

Xaman? Xaman zira? Hetxizeroa? Hartzen düzüa peyote?

Patxo

Pello? Pello nire gizona da, arrantzalia. Orain tenporadan dao. Ni Juana naz, han andria. Beno, zer, firmaukozu estatutuaren alde?

Mikel

Oh! Estatutua! Begira, ni Iparraldekoa niz eta estatutoan bazter utzi gaituzue, beraz, estatuto hau errefuxatu, arbuiatu eta deitoratzen dut.

Patxo

Esaizu baietz gizona!! Gora estatutoa! Orduan kontatu ahal dogu zugaz?

Mikel

Ni gaz? Ze gaz? (...) Oh... Itxoin. (Txiskero bat atera eta pizten du)

Patxo

Ez, ez dot fumetan. Itxi dotsat. Hau hartuten nago monua kenduteko.

Patxok juanolak ateratzen ditu.

Mikel

Oh... Mesedez, bat emanen?

Patxo

Ez, "emanem" ez, Juanola.

Mikel

Ah... hola. Juan, hola.

Patxo

Ez, Juana. Hara bestia, Juan ez dit ba deitu!!

Mikel

Baina zergatila ez deraustazu bat ematen? Franko düzü.

Patxo

Franko hilzorian dao. Laster kaput, gizona!

Mikel

Oh! Gizona kapüt? Alargüntüa zira?

Patxo

Ze tia? Nire tia ez da etorri.

Mikel

Ez da jin?

Patxo

Ez Yin eta ez Yan.

Mikel

Yan?

Patxo

Ondiño ez. Baina ez da ideia txarra. Gosiak amorratuta nao.

Mikel

Amoratuta zira? Ze erromantikua. Bizkaitarra izaiteko, arras gosua zira.

Patxo

Gosua? Guk gosia esaten dogu. Tripazorria!

Mikel

Zoria bai, zoriona emaiten du amoratuta egoitea.

Patxo

Zeu ere gosetute, eh? Goazen jatera.

Mikel

Zer erran (eggan) düzü?

Patxo

Edan ere, mozkortu arte, gurebozu, ardoa eta patxaran.

Mikel

Bai, ni patxadan nago, opoggetan.

Patxo

Ederto entendiduten gara gu biok! Hor taberna bat dao legatsa primeran preparentan dauena.

Mikel

Oh, ez düzü konpreni, malerusa ni.

Patxo

Maleruza, hori da, legatsa, saltsa berdean. Ea, goazen.

Mikel besotik hartu eta eraman egiten du.

Mikel

Oh, baina... Zu nirekila?

Patxo

(Iribarrez) Zure "kila"... Ai pikaron! (Badoaz) Zelakoak direzen prantses hauek!! Ai hogei urte gitxiago baneu!!

Patxok ipurdiko bat ematen dio. Mikel moskeatu egiten da.

Mikel

Ontsa da, zurekila joanen niz, baina argi gera dakizula ez dudala fitsik izenpeturen nehon eta nehoiz!

Patxo

Ze ondo eitten dozun berbie, amante! Baina egixa aitortuko dautsut, ez dotsut piperrik entendidu. Zer ez neuke nik emongo zuri entenditzeagatik!!

Argi zenital bat pizten da. Musika zerutiarra. Offeko abotsa entzuten da. Good-en abotsa da.

Off

Juana Elantxobekoa, nire artaldeko ardi errukaria!! Zure arregura entzun dut, eta zurenahia betetzera noa. Elkarri ulertu nahi diozue? Hala bedi! Euskera Batuaz hitz egingo duzue hemendik aurrera.

Argia joaten da.

Juana

Ohhh!! Uler diezadakezu?

Mikel

Uler diezazuket, bai!

Juana

Oh!! Elkarri uler diezaiokegu! Gora batua!

Mikel

Gora bai! Akabo betiko ezin ulertuak! Etorkizun zoragarria datorkio Euskal Herriari!

Juana

Orduan goazen harira. Sina zeniezadake estatutoaren aldeko orritxoa? Zinez eskertuko nizuke!!

Mikel

Zer? Estatutoa berriro??? Mesedez, ez zakizkit horrekin berriro etorri!!

Juana

Lasai, amante, ohiurik ez. Ni borondate onez hurbildu natzaizu.

Mikel

Ea uler dizadakezun: estatuto honi saldukeria deritsot.

Juana

Hau lehenengo pausua besterik ez da. Hiru probintziak estatutoa lor bageneza, zuek egunen batean ere sar zintezketen.

Mikel

Egunen batean? Noiz? Kardanberak loratzen direnean?

Juana

Aizu, amante, potroak ikutzera etorri bazatzaizkigu, hobe zenukeen zure etxean geratu izan bazina!!

Mikel

Ba ideia ona, nire etxera noa. Hor konpon! (Badoa) Posibilista!!

Patxo

Erradikala!!

Mikel

Erreakzionarioa!

Patxo

Iraultzailea!!

Mikel

Espainolista!!

Patxo

Gabatxo!!

Peliukak kentzen dituzte.

Patxo

Nola ibili garen beti, eh? Beti muturka, beti liskarrean...

Mikel

Ondo konpontzeko modu bakarra elkarri ez ulertzea izan da.

Patxo

Galdetuko duzue, hau zer da, patua, madarikazio bat?

Mikel

Hain zuzen ere, azkeneko eskenan horren zergatia azalduko dugu...

Patxo

Jaun andreak, segidan azkeneko eskena, non azaltzen dugun nondik datorren euskaldunen liskarrerako joera hau. Baina horretarako, berriz ere denboran atzera egin behar dugu, mundua sortzen ari zen egunetara. Garai mitologikoetara.

GAIZKI ETA GOOD

Off

Hasiera batean Ongia eta Gaizkia ziren. Indar kontrajarriak, Yin eta Yan. Gaizkia iluna zen, erretxina, eta hizkuntza arraro batez egiten zuen.

Mikel agertzen da, laneko arroparekin. Mapaz beteta doa.

Mikel

Eulixa najak eta drogak nahi ditut zeruan!

Off

Ongia berriz, baikorra, alaia, ona eta anglosajoia zen.

Patxo (off)

Love me tender, love me true...

Off

Ongia munduaren sortzailea izan zen. Hobeto esanda, berak izango zuen mundua egitearen ospea, baina egin egin, Gaizki egiten ari zen dena. Ez da harritzekoa, beraz, erreta egotea. Sei egunez lanean jotako aritu ondoren, obra entregatzeko ordua iritsi da. Minutu bat falta da Big Bang-erako.

Patxo agertzen da Ongiz jantzita. Txanpain botila eta kopa bat dakar..

Patxo

Gaizki, what are you doing? The Big bang is coming!

Mikel

Ja?? Baina oraindik ez dut bukatu!!

Ofean musika entzuten da, tronpeta zerutiarrak.

Patxo

Harry up!! Clean everything.

Good igotzen da taulara. Obazio bat entzuten da. Gaizki ere igotzen da.

Patxo

Gaizki, what are you doing here?

Mikel

Nik egin dut mundua...

Patxo

Gaizki, please, go out.

Mikel

Baina nire eskuekin...

Patxo

“Me, for me, with me, to me...” Always me and me!! Humility and modesty, Gaizki. This is my moment. And prepare the chanpan!!

Off-eko abots bat entzuten da.

Off

Females and Males, animals and people, may I present to the creator of the Univers!!

Off-eko abotsak atzerako kontaketa egiten du, hamarretik zerora.

Gaizki badoa, guztiz erreta. Patxok hitz egiten duen bitartean, Mikelek pozoia botatzen dio txanpainari.

Eztanda bat entzuten da. BigBang-a.

Patxok kopa edaten du.

Patxo

Ohhhh!!! Wonderfull!! (/...) Gaizki, I feel you are not happy!

Mikel

Nola egongo naiz pozik, ba?? Dena kendu didazu eta!!

Patxo

I have a sorpres for you. Look: the world is OK, the animals are OK, but the people.

Mikel

Zer gertatzen zaio jendeari?

Patxo

They dont speak.

Mikel

Eta nola hitz egingo dute, ba, ez badute hizkuntzarik??

Patxo

That is the question! They need a language. Now... Wich language?

Mikel

Ze hizkuntza? Berorrena, ezta? Jakina. Beti berori, berori eta berori. You are the King. Hi wana. El puto amo.

Patxo

Oker zaude, Gaizki. Zure hizkuntza izango da.

Mikel

Zer? Nola...? Baina, Good...!

Patxo

Deituidazu Ongi.

Mikel

...nire hizkuntzan egiten ari zara

Patxo

Ikasi dut, bai. Zuregana hurbildu nahi dut. Nekatuta nago Gaizkia eta Ongiaren rollo horretaz. Hemendik aurrera denok izango gara berdinak!

Mikel

Orduan, munduak nire hizkuntzan egingo du? Oh, zelako ohorea niretzat. Eskerrik asko jauna, orain eta beti.

Patxo

Gizaki guztiek hizkuntza bakar bat hitz egingo dute, eta denak zorion eta pakean biziko dira!!

Good gaizki sentitzen hasten da.

Patxo

Ohh!!

Mikel

Zer duzu?

Patxo

Ez dakit. Mina... Eta izerdi hotza...

Mikel

Ostia!!

Patxo

Zer... eman didazu, Gaizki?

Mikel

Nik ez...

Patxo

Baina zuk ez al dakizu hilezkorra naizela, gilipollas?? Gauean kriston kakapirria izango dut.

Mikel

Ez haserretu nirekin, garai berriak dira, dialogoaren garaia. Erruki jauna, bakea beti zurekin, barkatu gure zorrak eta hori guztia.

Patxo

Baita ostia bat ere! Madarikatua izan zaitez, zu eta zure leinukoak!! Ez da hizkuntza bakar bat egongo, milaka baizik. Eta denetan txikiena, zurea! Entzun euskararen X madarikazioak.

Musika hasten da.

EUSKARAREN X MADARIKAZIOAK

Patxo

1.

Zure hasierako pekatu honek sortuko du galzoria
Ez da batere samurra izango euskaldunen historia.

2.

Neolitikoan hitzik gaberik, biziko dira ixilean
Keinuren bidez moldako dira ta hala ere osti txarrean.

3.

Edan ta Epa agertu eta haiekin sexu gogoa
Sexu gatazka sortuko data izango da "la ostoa".

4

Santimamiñen sortuko dira lehenengo arte eztabaidak:
Nerorrealismo, minimalismo, kubismo eta abanguardiak.

5.

Erromatarrak helduko dira pakean egon nahiean
Gaizki ulertuko dute eta gerran hasi bapatean.

6.

Erdi aroan emakumeak matxismoaz nazkatuta
Haiek ere egon nahiko dute kezkatuta ta batuta

7.

Oinaz eta Ganboan garaian ergatiborik ez eta
Jana janda joan da Juan jauna, Juana jan gabe utzita.

8.

Nor nori nork legeari esker bakea behingoz ezarririk
Geroztik ere borrokan denak, baina jakinda zergatik.

9.

-Gerra zibila galduko dute, Esango dizut zergatik:
-Zeren euskeraz inporteenaa doa guztiaren atzetik

10.

Franko garaian baturik gabe euskera a ze nahaspila!
Legatsa saltsan edo malerusa, zurekin edo zure kila.

Elkarren kontra egongo zarete per sekula sekulorum
Euskararen patua beraz, horra: Lingua Nabajorum

*Elkarren kontra hasiko dira borrokan. Handik gutxira, banandu, barre egin eta
karakterizazioa kenduko dute.*

Patxo

Txantzetan ari ginen! . Topikoarekin jolastu dugu: euskalduna liskarzalea omen da,
borrokazalea, etabar etabar.

Mikel

Guk topiko hau apurtu nahi izan dugu. Egia da hemen gerrak eta konfliktoak egon direla
beti. Eta non ez?

Patxo

Ikuskizun honetan erakutsi dizuegu nola konflikto horiei esker euskera sortu eta garatu
den, bere heldutasunera heldu arte.

Mikel

Eta geu ere heldutasunera heldu gara, ze gaur egungo euskaldunak adiskidetsuak gara,
ezta, Patxo?

Patxo

Bai. Eta hurrengoan, borrokan egiten dugunean, kontuz ibili, ia ito nauzu.

Mikel

Benetan? Gaur berriro ere?

Patxo

Ba bai!

Mikel

Baina adiskidetsua zarenez, ez zaude haserre nirekin.

Patxo

Ez. Baina buka dezagun. Luze jo dugu, agian kuzeegi. Nola laburbildu zitekeen hau hitz gutxitan, Mikel? Euskera...

Mikel

...Europako hizkuntzarik zaharrena? (...) Salbuespen linguistiko bat? (...) Erresistentzia idiomatikoaren paradigma?

Patxok oina zapaltze dio.

Mikel

Ostia!!

Patxo

Horixe! Euskera la ostia da!!

Biek kantatzen dute.

Biak

Etorkizunak ze ote dakarren esango dugu segidan
Ez dago paturik, ez maldiziorik, dena dago gure eskutan

Jaun andre onak, hauxe da dena, orain behar dugu amaitu
Ongik esanak gogoan hartu eta Gaizkik esanak oroitu.
...biok esanak oroitu
...eta humore ona zaidu.